

вважаємо доцільним внести відповідні зміни до ч. 9 ст. 284 КПК та передбачити окрім права слідчого судді на закриття кримінального провадження у випадку закінчення строків досудового розслідування з моменту внесення відомостей до ЄРДР до повідомлення особі про підозру, й право на закриття кримінального провадження у випадку закінчення строків досудового розслідування після повідомлення особі про підозру.

1. Завтур В. А. Повноваження слідчого судді щодо закриття кримінального провадження: деякі питання тлумачення та практичного застосування норм ч. 9 ст. 284 КПК України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. URL: http://www.lsej.org.ua/9_2020/83.pdf

2. Гловюк І.В. Право іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, на закриття кримінального провадження: проблеми нормативної регламентації та реалізації. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. № 18. С. 160

3. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 3 жовтня 2022р. справа № 757/26750/22-к URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106574501>

4. Заїка С. О. Строки у кримінальному процесі України в контексті європейських стандартів: дис. ... канд. юрид. наук, Київ, 2006. 285 с.

Юлія ЗАВГОРОДНЯ

доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД В УМОВАХ ВІЙНИ: ЗАГАЛЬНОПРАВОВИЙ КОНЦЕПТ

Збройна агресія щодо держави, відповідно до норм міжнародного права може бути підставою для відступу держави від взятих на себе зобов'язань за міжнародним договором. Так, відповідно до ч. 1 ст. 15 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод «під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом» [1].

Одним з таких прав, які можуть бути обмежені в умовах війни є право на справедливий суд, яке закріплено в ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Водночас, цілком очевидною є значимість цього права в демократичному суспільстві, у тому числі й тому,

на яке посягає диктаторський режим агресора. «На думку Суду, право на справедливий суд займає настільки важливе місце в демократичному суспільстві, що не може бути виправдання для тлумачення п. 1 ст. 6 (ст. 6-1) Конвенції обмежувально» [2] – наголосив Європейський суд з прав людини у справі *Moreira De Azevedo v. Португалії*

Саме суд є тим органом, від ефективності діяльності якого залежить стан імплементації вимог верховенства права, яке не втрачає своєї важливості і в умовах воєнного часу. Так, законодавство демократичних держав вказує саме на пріоритет прав людини у діяльності держави (а людина визначається як основна цінність).

До цього слід додати, що навіть під час воєнного стану (чи надзвичайного стану) не може бути обмежена низка прав людини. В Україні перелік цих прав визначається у ч. 2 ст. 64 Конституції України [3].

Відзначимо, що практика Європейського суду з прав людини дозволяє виокремити складові права на справедливий суд. Аналіз рішень страсбурзького суду за ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод дозволяє стверджувати, що право на справедливий суд включає в себе такі положення:

- рівність та недискримінація;
- змагальність сторін;
- обґрунтування прийнятого рішення;
- незалежність та неупередженість суду;
- доступ до суду;
- публічний розгляд справи розгляд справи у розумний строк;
- виконання судового рішення.

Виокремлення складових елементів права на справедливий суд дозволяє виявити ті з них, які важко реалізувати в умовах воєнного стану. Такий підхід забезпечує можливість розроблення рекомендацій з покращення діяльності держави із забезпечення права на справедливий суд.

У результаті збройної агресії Росії було окуповано частину території України – Автономну Республіку Крим, частину Донецької та Луганської областей. Це не могло не вплинути на здійснення судочинства на цих територіях. Судді були переміщені на підконтрольну Україні територію, однак, цього не можна сказати про матеріали судових слухань, які знаходились у судах, відповідно значна частина документів була втрачена.

Хоча, слід вказати, що зміни у порядку здійснення судочинства торкнулись лише тих судів, що функціонували на окупованій території та прифронтовій зоні.

Ситуація кардинально змінилась у лютому 2022 року, коли Росія здійснила повномасштабне вторгнення на територію України, окупувавши частину території, здійснюючи бомбардування усієї території України, розрушуючи житлові квартали, адміністративні будівлі та ін. В Україні було оголошено мобілізацію та призвано до Збройних Сил України близько 700

тисяч осіб. Очевидно, що в таких умовах важко забезпечити право на справедливий суд, як і інші людські права.

Серед основних змін, які відбувались у сфері здійснення судочинства, слід вказати наступні.

Була призупинена діяльність окремих судів у Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Київській, Луганській, Миколаївській, Сумській, Чернігівській, Харківській та Херсонській областях. Через неможливість здійснення правосуддя в окремих регіонах цих областей, було змінено територіальну підсудність за справами, що розглядались у цих судах, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або до іншого суду. Така зміна здійснена через розпорядження Голови Верховного Суду (для реалізації такого повноваження Голови Верховного Суду було внесено зміни до законодавства про судоустрій і статус суддів.

Окрім систематичних повітряних тривог, які змушують людину ховатися в укриття, вкажемо на те, що значна кількість громадян була мобілізована, ще більша кількість осіб виїхала за межі України (при цьому у останньому випадку не повідомлялось про зміну місця свого проживання, що цілком очевидно). Поінформувати учасника справи, який виїхав в іншу державу змінив місце проживання в Україні, не вказавши офіційним органам своє нове місце проживання.

Додамо, що з метою запобігання хакерським атакам в Україні було обмежено доступ до реєстру судових рішень, сервісів «Стан розгляду справ» та «Список справ, призначених до розгляду».

Загалом, варто вказати, що в умовах війни найбільшим обмеженням піддається право на доступ до суду та публічний розгляд справи, право на розгляд справи у розумний строк. Однак, будь-яке обмеження права на справедливий суд повинно відповідати вимогам закону, мати легітимну мету, а заходи обмеження мають бути пропорційними.

---

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

2. Case of Moreira De Azevedo v. Portugal. Application no. 11296/84. URL <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57645>

3. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.